

Výjezdní workshop z obchodního práva

Úsvit nové obchodněprávní judikatury?

13. – 15. dubna 2018

Určitost opčních akciových programů jako formy odměny

Denisa Trpišovská

3. ročník PF UK

Resumé

Opční akciové programy jsou moderním způsobem odměňování členů představenstev akciových společností. V prostředí dobře fungujících kapitálových trhů představují atraktivní formu odměny, která díky své silné motivační funkci skýtá řadu výhod, ze kterých mohou profitovat jak odměněné osoby, tak společnost samotná. Pro zavedení opčních akciových programů jako forem odměny členů představenstev musí být naplněno několik předpokladů, a to jak v podobě platné kontraktace smluvních stran se všemi nezbytnými náležitostmi, tak v podobě vyhovujícího nastavení právních poměrů uvnitř společnosti. Rozbor těchto nezbytných požadavků vyplývajících ze současné platné právní úpravy s akcentem na určitost předmětných ujednání tvoří hlavní náplň této práce.

1. Úvod a cíl práce

Odměňování členů představenstva akciových společností představuje důležitou roli v uceleném systému řízení a správy společností. V oblasti akciových společností s více rozptýlenou strukturou vlastnictví je otázka odměňování členů představenstva zvláště citelná, vzhledem k nákladnosti řízení a správy společnosti související s tzv. problémem zastoupení¹. Odměňování vedle své hlavní motivační funkce vedoucí členy představenstva k dobrému výkonu funkce zasahuje také do hospodaření společnosti jako takové. Volba způsobu odměňování a jeho pravidel je tak významným nástrojem k adekvátnímu nastavení vnitřního mechanismu řízení společnosti a jeho kontroly, včetně minimalizace zmíněného problému zastoupení.

Podstata tzv. incentivních odměňovacích plánů je založena na principu vzniku práva na odměnu až za situace, kdy se člen představenstva svým řádným výkonem funkce podílí na zlepšení hospodářské situace společnosti, čímž implicitně naplní zájem akcionářů na maximalizaci zisku. Představují tak silný motivační podnět zajišťující větší zájem vedení společnosti na dobrém hospodářském výsledku a tudíž větší přiblížení zájmů akcionářů a členů představenstva.² Jednou z forem incentivních odměňovacích plánů jsou opční akciové programy, coby atraktivní soudobá forma tzv. ekvitního odměňování³, původně vzniklá ve Spojených státech amerických.

Opční akciové programy jsou založeny na principu tzv. opce na akcie. Jedná se o instrument finančního trhu, ze kterého je majitel opce oprávněn požadovat po poskytovateli opce koupi (popř. prodej) podkladového aktiva (v tomto případě akcií poskytovatele opce) v dohodnuté lhůtě (tzv. opční, realizační lhůta) za sjednanou realizační cenu. Při uplatnění opce dle předem dohodnutých podmínek vzniká poskytovateli opce povinnost podkladové aktivum

¹ Použitý výraz „problém zastoupení“ (angl. agency problem) představuje rozpor mezi zájmy akcionáře (vlastníka, principála) a člena představenstva (agenta pověřeného řízením společnosti) pramenící ze separace správy a vlastnictví společnosti.

HURYCHOVÁ, K., TRUBAČ, O., VRAJÍK, M. *Odměňování exekutivy akciových společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 3.

² HURYCHOVÁ, K., TRUBAČ, O., VRAJÍK, M. *Odměňování exekutivy akciových společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 8.

³ „Ekvitní odměňování“ (angl. equity compensation) je formou nepeněžitého odměňování realizovaného nejčastěji v podobě převodu účasti ve společnosti.

HURYCHOVÁ, K., TRUBAČ, O., VRAJÍK, M. *Odměňování exekutivy akciových společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 27.

prodat (popř. koupit).⁴ Motivace majitele opce (zde člena představenstva) je tak zajištěna pomocí sjednané realizační (kupní) ceny akcií, která je nižší než tržní cena akcií po realizaci opce. Člen představenstva je tak odměněn rozdílem tržní a dohodnuté realizační (kupní) ceny akcií. V opačném případě, tj. při poklesu tržní ceny akcií pod dohodnutou kupní cenu, se opce stává bezcennou a člen představenstva se tak může rozhodnout své opční právo neuplatnit.⁵

Hlavním cílem této práce je na základě současné platné právní úpravy popsat a zhodnotit náležitosti nezbytné k užití opčního akciového programu jako formy odměny členů představenstva akciové společnosti.

2. Předpoklady poskytnutí opce ze strany akciové společnosti coby poskytovatele opce

Z výše zmíněné definice opce na akcie společnosti vyplývá základní předpoklad kladený na akciovou společnost, a sice že společnost musí takové akcie nejdříve nabýt, aby je následně mohla v rámci opčního programu převést.⁶ Akciová společnost tak bude muset dodržet požadavky vyplývající z § 298 a násl. zákona o obchodních korporacích⁷. Pokud budou akcie veřejně obchodované, bude akciová společnost vázána také informační povinností založenou § 118 zákona o podnikání na kapitálovém trhu⁸.

Aby byl opční akciový program připuštěn jako forma odměny, je nutné aby byl schválen akciovou společností, které může mít několik podob. Opční akciový program jako forma odměny může být zakotven v samotné smlouvě o výkonu funkce daného člena představenstva, ve stanovách společnosti, ve vnitřním předpisu společnosti nebo schválen

⁴ BAKEŠ, M., KARFÍKOVÁ, M., KOTÁB, P. MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo. 6. upravené vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 430.

⁵ HURYCHOVÁ, K., TRUBAČ, O., VRAJÍK, M. *Odměňování exekutivy akciových společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 28.

⁶ HOLEŠÍNSKÝ, P., ŠURMANOVÁ, M. *Opční akciové programy*. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 23.

⁷ Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obchodních korporacích“).

⁸ Zákon č. 256/2004 Sb., zákon o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o podnikání na kapitálovém trhu“).

v podobě rozhodnutí o poskytnutí ad hoc plnění dle § 61 odst. 1 zákona o obchodních korporacích.⁹

Pokud bude odměna v podobě opčního akciového programu součástí smlouvy o výkonu funkce¹⁰, obsahem této smlouvy by měly být výslovně stanovené podmínky uplatnění opčního práva, nebo by tyto podmínky měly být určeny odkazem na vnitřní předpis, popř. stanovy společnosti.¹¹ Výslovným ujednáním podmínek, popř. odkazem na vnitřní předpis takové podmínky stanovující, je jedním z nejvhodnějších způsobů sjednání tohoto typu odměny, neboť poskytuje dostatečnou právní jistotu oběma stranám k posouzení nároku na uplatnění odměny. Ustanovení § 59 odst. 2 zákona o obchodních korporacích ukládá povinnost schválení smlouvy o výkonu funkce valnou hromadou společnosti, popř. dozorčí radou¹², pod sankcí relativní neplatnosti¹³, představující pojistku transparentnosti a souhlasu akcionářů, popř. dozorčí rady coby kontrolního orgánu s podmínkami uplatnění opce.

V případě neurčitého ujednání podmínek opčního akciového programu ve smlouvě o výkonu funkce je nezbytné posouzení, zda tkví důvod neurčitosti ujednání pouze na straně společnosti, či na straně člena představenstva. Pokud je ustanovení neurčité z důvodů způsobených společností, uplatní se § 59 odst. 4 zákona o obchodních korporacích v kombinaci s § 576 a § 553 občanského zákoníku¹⁴, způsobující částečnou neurčitost vadného ujednání o odměně. Členovi představenstva tak bude náležet odměna obvyklá v rozsahu vadného ujednání, tj. opčního akciového programu. Naproti tomu, pokud by důvod neurčitosti spočíval na straně člena představenstva, uplatní se § 59 odst. 3 zákona o obchodních korporacích, čímž se výkon funkce sjednaný s odměnou pouze ve formě opce stane bezplatný, popř. pokud jiná ujednání o odměně budou platná, k ujednání o opci se nepřihlédne. V krajních případech by bylo možné dovodit i absolutní neplatnost pro rozpor

⁹ HOLEŠÍNSKÝ, P., ŠURMANOVÁ, M. *Opční akciové programy*. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 23.

HURYCHOVÁ, K., TRUBAČ, O., VRAJÍK, M. *Odměňování exekutivy akciových společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 106-107.

¹⁰ § 59 a § 60 písm. d) zákona o obchodních korporacích.

¹¹ HURYCHOVÁ, K., TRUBAČ, O., VRAJÍK, M. *Odměňování exekutivy akciových společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 119.

¹² § 438 odst. 2 zákona o obchodních korporacích.

¹³ § 48 zákona o obchodních korporacích.

¹⁴ Zákon č. 89/2012, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“). Doktrína dovozuje použití principu částečné neplatnosti právního jednání v § 576 také na zdánlivost právního jednání upravenou v § 553 pomocí principu analogie, tj. při splnění kritéria oddělitelnosti takové vadné části právního jednání od jeho zbytku.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2060-2064.

se zákonem zjevně narušující veřejný pořádek (§ 588 občanského zákoníku) pramenící z takového ujednání, které by např. skrytě skrze vnitřní předpis ponechávalo uplatnění opce zcela na rozhodnutí představenstva samotného. Toto ujednání by se dalo považovat za zásah do statusových otázek obchodních korporací, neboť zcela odporuje základnímu pravidlu, kdy odměňovaný orgán nemůže sám rozhodovat o své odměně.¹⁵

Podmínky uplatnění opčního akciového programu mohou být upraveny také ve stanovách společnosti, k jejichž schválení je potřeba dvou třetinová většina hlasů přítomných akcionářů (§ 416 odst. 1 zákona o obchodních korporacích). Pokud by smlouva o výkonu funkce stanovila podmínky poskytnutí opce v rozporu se stanovami, mělo by ustanovení ve stanovách přednost, pokud bychom vycházeli ze zákonné úpravy minimálního počtu hlasů nutných ke schválení (tj. smlouva o výkonu funkce schvalovaná nadpoloviční většinou přítomných akcionářů dle § 415 zákona o obchodních korporacích by nepřekonala kvalifikovanou většinu nutnou ke schválení stanov). Existují však názory, které upřednostňují úpravu obsaženou ve smlouvě o výkonu funkce v případě, kdy by byla schválena minimálně shodnou většinou hlasů nutnou ke změně stanov. To se však dle tohoto názoru neuplatní v případě, kdy smlouvu o výkonu funkce schvaluje jiný orgán společnosti než valná hromada (tj. dozorčí rada dle § 438 zákona o obchodních korporacích).¹⁶

V případě absence úpravy podmínek opčního akciového programu ve smlouvě o výkonu funkce, vnitřním předpisu nebo stanovách společnosti připouští § 61 zákona o obchodních korporacích možnost rozhodnout ad hoc o odměně v podobě opčního programu. K takovému rozhodnutí je oprávněn orgán, který v daném případě schvaluje smlouvu o výkonu funkce, tj. valná hromada nebo dozorčí rada. Zákon zde obligatorně ukládá povinnost vyjádření kontrolního orgánu, je-li ve společnosti zřízen. Při nedodržení stanovených podmínek ad hoc rozhodnutí o odměně dle § 61 odst. 1 zákona o obchodních korporacích vzniká členu představenstva po realizaci opčního programu bezdůvodné obohacení.¹⁷

Za svébytnou negativní podmínku poskytnutí opce je možné považovat i ustanovení § 61 odst. 2 zákona o obchodních korporacích, které zakazuje poskytnutí odměny sjednané ve

¹⁵ HURYCHOVÁ, K., TRUBAČ, O., VRAJÍK, M. *Odměňování exekutivy akciových společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 163-164.

¹⁶ Ibid., s. 106-107.

¹⁷ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 182.

smlouvě o výkonu funkce, plynoucí z vnitřního předpisu nebo z rozhodnutí orgánu ad hoc o poskytnutí odměny, pokud výkon funkce člena představenstva zřejmě přispěl k nepříznivému hospodářskému výsledku obchodní korporace, ledaže orgán schvalující smlouvu o výkonu funkce člena rozhodl jinak. Společnost tak odepře odměnu ve formě opce na akcie, pokud člen představenstva přispěl zjevně k nepříznivému hospodářskému výsledku (ledaže příslušný orgán rozhodne o neodepření odměny).¹⁸

3. Předpoklad poskytnutí opce ze strany kontrahentů, tj. platně ujednané opční smlouvy

Souběžně s výše zmíněnými předpoklady nezbytnými ke sjednání odměny člena představenstva v podobě opčního akciového programu, které musí být splněny ze strany akciové společnosti, je nutno naplnit předpoklad v podobě ujednání platné opční smlouvy mezi akciovou společností a odměňovaným členem představenstva.

Při úvahách o tom, jakou právní formu by měla opční smlouva mít, je nezbytné vycházet z charakteru opce, coby finančního nástroje. Opci lze vyjádřit jako suspenzivní podmínku ve smlouvě o koupi cenných papírů, kde smluvní strana oprávněna z opce (tzv. odměnný, beneficiant, majitel opce) může v průběhu realizační (opční) lhůty vyjádřit zájem na dohodnuté smlouvě setrvat, anebo takový zájem nevyjádřit, čímž od smlouvy mlčky odstoupí. Imanentním znakem opce je tak právo iniciovat vznik práv a povinností z uzavřené smlouvy o cenných papírech projevem vůle jen jedné ze smluvních stran (majitelem opce), přičemž druhá smluvní strana na toto tzv. vyhlášení opce žádný vliv nemá. Druhé smluvní straně tak náleží pouze povinnost splnit závazek ze smlouvy vzniklý vyhlášením opce, případně povinnost strpět odstoupení od smlouvy druhou smluvní stranou.¹⁹

¹⁸ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017, s. 182.

¹⁹ KOTÁSEK, J., PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů.* Praha: C. H. Beck, 2014, str. 90.

Pramenem podmínek sjednávaných v opční smlouvě musí být příslušný opční akciový program schválený daným orgánem společnosti (ať už v podobě ad hoc rozhodnutí, jako součást vnitřního předpisu, stanov nebo smlouvy o výkonu funkce – viz ante).²⁰

3.1. Právní forma opční smlouvy na akcie

Dle ustálené teorie může být opční smlouva na účastnické cenné papíry uzavřena ve dvou formách, a sice ve formě smlouvy o smlouvě budoucí nebo v podobě kupní smlouvy se suspenzivní podmínkou. Přípustnost těchto forem můžeme dovodit kromě teorie také z úpravy zákona o cenných papírech²¹, jehož úprava je v určitých případech stále významná coby inspirační zdroj při výkladu současné právní úpravy, byť byl zákon o cenných papírech zrušen v souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku²².

Dle osoby oprávněné z opce rozlišuje teorie tzv. kupní opce (call opce) a prodejní opce (put opce), kde v případě opce kupní je osobou oprávněnou z opce kupující, kterému je prodávající povinen akcie prodat (pokud kupující své právo uplatní). Oproti tomu v případě opce prodejní je osobou oprávněnou prodávající, od kterého má kupující povinnost akcie odkoupit za předem stanovenou realizační cenu.²³

Vzhledem k absenci výslovné právní úpravy opcí na akcie v platném právním řádu (kromě úpravy opce coby investičního nástroje v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu) a otázek souvisejících s přechodem na novou úpravu občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích bylo třeba postavit na jisto podmínky a náležitosti užití opčních akciových programů jako forem odměny členů představenstva akciových společností. Nejvyšší soud České republiky tak učinil rozhodnutím sp. zn. 29 Cdo 1738/2015²⁴, ve kterém stanovil možné podoby právní formy opční smlouvy a stanovil její nutné obsahové náležitosti nezbytné k platnosti takové opční smlouvy.

²⁰ HURYCHOVÁ, K., TRUBAČ, O., VRAJÍK, M. *Odměňování exekutivy akciových společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 196.

²¹ Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o cenných papírech“).

²² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²³ KOTÁSEK, J., PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 375-376.

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.03.2017, sp. zn. 29 Cdo 1738/2015.

V daném soudním rozhodnutí se Nejvyšší soud zabýval návrhem žalobce (člen představenstva) na zaplacení dlužné částky z titulu náhrady škody vůči žalované (akciová společnost) v důsledku údajného porušení povinnosti žalované umožnit žalobci nabýt akcie společnosti z titulu opční smlouvy. Smlouva o výkonu funkce člena představenstva obsahovala ustanovení sjednávající přidělení opčního práva po uplynutí dvanácti měsíců uspokojivého výkonu funkce na 660 zaměstnaneckých akcií společnosti. Žalovaná akciová společnost odmítla na člena představenstva převést akcie z důvodu neurčitosti ujednání opční smlouvy a nesplnění podmínky uspokojivého výkonu funkce.

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí potvrdil možnost sjednání opce na účastnické cenné papíry společnosti jako možnou složku odměny člena představenstva, přičemž vycházel z nezměněných teoretických základů pojetí opce (viz ante). Dále Nejvyšší soud potvrdil teorií dovozované přípustné formy opční smlouvy, a sice smlouvu o smlouvě budoucí a smlouvu o převodu účastnických cenných papírů, jejichž účinnost je vázána na odkládací podmínku.

V případě varianty smlouvy o smlouvě budoucí má členovi představenstva vzniknout po splnění sjednaných podmínek právo na uzavření smlouvy o převodu určeného počtu určitých účastnických cenných papírů. Právním titulem nabytí akcií tak v tomto případě bude následně uzavřená smlouva o převodu akcií. Dle obecné úpravy smlouvy o smlouvě budoucí v občanském zákoníku²⁵ bude lhůtou, v níž má být smluvní strana vyzvána k uzavření hlavní smlouvy tzv. realizační (opční) lhůta určená pro uplatnění opčního práva. Jelikož je tato lhůta nezbytnou náležitostí opční smlouvy a musí být vždy určena, použití zákonné roční lhůty k uzavření hlavní smlouvy nepřipadá v úvahu. Pokud oprávněný z opce ztratí zájem na uzavření hlavního závazku, postačí, že neučiní výzvu k uzavření budoucí smlouvy, tj. neuplatní své opční právo. Pokud by si strany sjednaly povinnost výzvu učinit do uplynutí stanovené lhůty, uplatnění opčního práva by se stalo obligatorním, což dle mého názoru odporuje povaze institutu opce jako takové, spočívající na volném výběru opci uplatnit či neuplatnit.²⁶

Pokud se jedná o variantu smlouvy o převodu akcií se suspenzivní podmínkou, právním titulem nabytí akcií bude přímo sjednaná opce. Při aplikaci obecných ustanovení občanského

²⁵ § 1785-1788 občanského zákoníku.

²⁶ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 281-293.

zákoníku o kupní smlouvě²⁷ bude realizační (opční) cena akcií představovat kupní cenu. Pokud si strany realizační (opční) cenu nesjednají, lze uvažovat o aplikaci § 2085 odst. 2 občanského zákoníku o obvyklé ceně, tedy uplatnění fikce dohody stran o kupní ceně odpovídající obvyklé ceně dotčeného či srovnatelného zboží, které se takto v dané době za obdobných podmínek prodává.²⁸ Realizační cena opce na akcie tak může být určena např. tržní cenou akcií v době sjednání opce. Nejvyšší soud však ve výše zmíněném rozhodnutí stanovil určení výši realizační ceny či alespoň způsob jejího určení nezbytnou náležitostí opční smlouvy vzhledem k požadavku určitosti právních úkonů. Je třeba podotknout, že Nejvyšší soud při svém rozhodnutí vycházel z právní úpravy dnes již neúčinného obchodního zákoníku²⁹, který ve svém § 409 odst. 2 obsahoval povinnost určení kupní ceny nebo určení způsobu její výše ve smlouvě. Vzhledem k současné právní úpravě kupní ceny v občanském zákoníku (viz ante) se domnívám, že uvedený závěr Nejvyššího soudu o obligatornosti stanovení realizační ceny či způsobu jeho určení v opční smlouvě se při aplikaci současné právní úpravy neuplatní.

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí připustil variantu bezúplatného nabytí akcií z opční smlouvy, i když to ne zcela odpovídá obecnému pojetí institutu opce. Právní formou opční smlouvy by v tomto případě byla smlouva darovací s odkládací podmínkou. Nejvyšší soud však stanovil požadavek, aby v takovém případě z dohody o opci jasně plynulo právo nabýt akcie bezúplatně. Pokud by bezúplatnost z dohody jasně neplynula a nedala by se ani překlenout výkladem (především ze záměru stran uzavřít smlouvu bezúplatnou), domnívám se, že by se vzhledem k platné právní úpravě nejednalo o smlouvu darovací, ale kupní, kde by se opět uplatnila fikce obvyklé kupní ceny (viz ante).

Ve variantách jak kupní, tak darovací smlouvy figuruje suspenzivní podmínka, skrze kterou se právo opce realizuje. Teorie klasifikuje podmínky na podmínky nahodilé, neboli kauzální a podmínky potestativní. Podmínka kauzální tkví v takové skutečnosti, kterou nemohou smluvní strany žádným způsobem ovlivnit. Oproti tomu podmínky potestativní náležejí v moci jednajícího, který ji vlastním jednáním může splnit, popř. významně ovlivnit. Byť potestativní

²⁷ § 2079-2183 občanského zákoníku.

²⁸ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 31-33, 40-43.

²⁹ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

podmínky neoplývají tak velkou mírou nahodilosti, neboť závisí na rozhodnutí jednajícího, který se na základě myšlenkového procesu rozhodne svou vůli uplatnit, stále se jedná o podmínku, neboť do doby jejího splnění panuje mezi stranami stav nejistoty, zda a popř. kdy nakonec nastane právní účinnost jednání.³⁰ Ze strany oprávněného z opce lze spatřovat nejistotu v jeho rozhodování, zda se nakonec rozhodne opční právo uplatnit či neuplatnit.³¹

3.2. Obligatorní náležitosti opční smlouvy a jejich určitost

Vzhledem k absenci výslovné právní úpravy opcí a opčních smluv Nejvyšší soud ve zmíněném rozhodnutí vymezil vzhledem k požadavku určitosti právních jednání obligatorní náležitosti opční smlouvy. Strany musí přinejmenším stanovit podmínky, za kterých členovy představenstva vznikne právo uplatnit opci, resp. určit realizační lhůtu. Dále musí být jasně určeno a specifikováno podkladové aktivum, kterého se opční právo týká, tj. přesné určení počtu a identifikace akcií, které by měl člen představenstva nabýt. Poslední náležitostí, kterou Nejvyšší soud určil je výše nebo způsob určení realizační ceny, u kterého není jisté, zda se při aplikaci současné platné právní úpravy znovu uplatní (viz ante).

V případě záměru bezúplatného nabytí akcií připojuje Nejvyšší soud požadavek, aby z ujednání jasně plynula bezúplatnost nabytí akcií.

Nejvyšší soud připouští obsažení těchto náležitostí jako dostatečné i pokud se nenacházejí přímo ve smlouvě o výkonu funkce, nýbrž ve vnitřním předpise nebo rozhodnutí příslušného orgánu o ad hoc plnění dle § 61 odst. 1 zákona o obchodních korporacích, což potvrzuje závěry vyřčené v předchozích částech této práce.

Posouzení skutkového stavu v daném rozhodnutí Nejvyššího soudu odráží důležitost přísného požadavku určení přesného počtu a podoby účastnických cenných papírů, které má člen opcí nabýt. Mimo jiné tak byla dovozena nemožnost společnosti zavázat se opční smlouvou k převodu již emitovaných akcií, pokud počet požadovaných akcií převyšuje počet akcií, které vůbec společnost vlastní. Argumentem podporujícím tento závěr může být, že by se tímto společnost zavázala k plnění od počátku nemožnému, způsobujícímu absolutní neplatnost opční smlouvy dle § 588 občanského zákoníku. Pokud je tedy vůlí společnosti

³⁰ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1956-1961.

³¹ ČECH, P. *Znovu k formě, určitosti a neplatnosti smlouvy a dalších právních jednání v novém občanském právu.* Metodické aktuality (Svaz účetních), 2018, č. 1, s. 44-45.

zavázat se k převedení akcií, které mají být teprve v budoucnu emitovány, musí dle rozhodnutí Nejvyššího soudu smlouva přesně stanovit podobu takovýchto akcií, formu, druh, nominální hodnotu a i celkový počet takto nově vydaných akcií. Tento požadavek hraje důležitou roli vzhledem k právní jistotě akcentované na obou stranách kontraktu, neboť má dojít k novému nabytí účasti na společnosti mající vliv na složení vlastnické struktury společnosti, kde určitost co do výše a podoby podílu je naprosto zásadní.

Navzdory tomu, že Nejvyšší soud při svém rozhodování musel vycházet z právní úpravy účinné k srpnu 2009, která speciálně upravovala smlouvy o převodech cenných papírů jak v zákoně o cenných papírech, tak především v obchodním zákoníku, domnívám se, že jeho závěry jsou plně použitelné i v režimu současné právní úpravy občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích (s možnou výjimkou týkající se určení kupní ceny (viz ante), vzhledem ke snaze zachování právní kontinuity a ambici nového občanského zákoníku navázat na ustálenou úpravu práva cenných papírů.³²

4. Závěr

Opční akciové programy jako jedna z forem ekvitévního odměňování mají nesporné výhody pramenící z jejich motivační funkce, která je vhodným nástrojem přibližování zájmů členů představenstva a akcionářů vzhledem k řízení a správě společnosti.

Vzhledem k jejich vhodnosti uplatnění v akciových společnostech s více rozptýlenou strukturou vlastnictví a v prostředí s velmi dobře fungujícími kapitálovými trhy prozatím nenachází tyto formy odměny příliš velké uplatnění v České republice. Z toho důvodu zákonodárce zřejmě nepovažoval za nezbytné detailním způsobem rozpracovat jak institut opcí, tak opčních akciových programů v českém právním řádu. Podmínky uplatnění opčních akciových programů jako forem odměny jsou tak dovozovány obecně z ustálené právní teorie a sporadického množství soudní judikatury vztahující se k tomuto tématu. Toto bylo zřejmě mimo jiné důvodem, proč Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí poměrně kazuisticky stanovil podstatné náležitosti opční smlouvy a zdůraznil některé podmínky, které shledává nezbytnými pro platné sjednání opce jako formy odměny členů

³² ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 238-248.

představenstva akciové společnosti. Nejvyšší soud tak přestřel kritéria, dle kterých bude zřejmě v budoucnu hodnotit platnost sjednané opční smlouvy a splnění podmínek ze strany společnosti pro realizaci takové opce.

Vzhledem k těmto skutečnostem se nabízí do budoucna rozpracovat institut opcí, opčních programů a opčních smluv v českém právním řádu, včetně specifikace podmínek realizace těchto institutů ze strany společnosti. Rozvinutější implementací těchto institutů do právního řádu by došlo k posílení právní jistoty a vědomí adresátů o možnosti využití takových institutů, včetně předcházení sporů o případné neplatnosti takových ujednání a celkově snazší možnosti jejich regulace.

V neposlední řadě je však třeba poukázat i na nevýhody opčních akciových programů jako forem odměny členů představenstva, jejichž projevy můžeme spatřit v zemích, kde se těchto institutů hojně využívá. Jelikož základem této formy odměny je zvýšení hodnoty akcií společnosti na základě dobrého výkonu funkce člena představenstva, může nastat situace, kdy ke zvýšení hodnoty akcií významně přispěl zcela jiný faktor než řádný výkon funkce člena představenstva. Člen představenstva by tak byl odměněn za něco, k čemu se nepřičinil. Dalším problémem může být příliš excesivní motivace členů představenstva akcelarovat hodnotu akcií společnosti v krátkodobém horizontu na úkor velkých rizik. Dalším častým problémem této formy odměny je náchylnost k rychlým a častým změnám vlastnické struktury společnosti, kdy může člen představenstva nabytou účast na společnosti rychle zcizit dále. Mnoha těmto rizikům se však dá předejít důslednou úpravou omezujících ustanovení ve stanovách společnosti nebo vnitřním předpise, omezujících podmínek u daného opčního akciového programu nebo v ustanoveními v opční smlouvě. Příkladem takovýchto ochranných podmínek mohou být ustanovení o maximální výši realizační ceny opce, poskytování opcí vždy ve shodném ročním období po periodických intervalech, dlouhodobější orientování opčních programů nebo omezení dispozice s akciemi na určitou dobu nebo do určité výše po jejich nabytí členem představenstva.³³

³³ HURYCHOVÁ, K., TRUBAČ, O., VRAJÍK, M. *Odměňování exekutivy akciových společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 29-30.
BORKOVEC, A. *Akciová společnost a rozptýlené vlastnictví*. Praha: Leges, 2013, s. 134-137.

11. Prameny

Odborná literatura:

BORKOVEC, A. *Akciová společnost a rozptýlené vlastnictví*. Praha: Leges, 2013.

ČECH, P. *Znovu k formě, určitosti a neplatnosti smlouvy a dalších právních jednání v novém občanském právu*. Metodické aktuality (Svaz účetních), 2018, č. 1.

ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012.

HOLEŠÍNSKÝ, P., ŠURMANOVÁ, M. *Opční akciové programy*. Právní rádce, 2007, č. 3.

HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014.

HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014.

HURYCHOVÁ, K., TRUBAČ, O., VRAJÍK, M. *Odměňování exekutivy akciových společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017.

KOTÁSEK, J., PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů. 5. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009.

KOTÁSEK, J., PIHERA, V., POKORNÁ, J., VÍTEK, J. *Právo cenných papírů*. Praha: C. H. Beck, 2014.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014.

ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017.

Normativní právní akty:

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 256/2004 Sb., zákon o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura:

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.03.2017, sp. zn. 29 Cdo 1738/2015.